

Statut grada Bala iz 1467. i njegov tršćanski rukopis iz 1467.

The 1467 Statute of the Town of Bale and the Trieste manuscript of 1467

Džaja, P., K. Severin., D. Agičić., J. Grbavac., M. Benić., Z. Heruc

Sažetak

Statut ima 159 glava od čega se 26 ili 16,35 % glava odnosi na životinje i životinjske proizvode. Od toga se na način držanja životinja odnosi 15 glava, na štetu od životinja i na životinjama odnosi se šest glava, a na proizvode životinjskoga podrijetla pet glava.

Ključne riječi: Statut grada Bala, životinje, šteta, proizvodi životinjskog podrijetla

62

Abstract

This Statute has 159 chapters, of which 26 or 16.35% relate to animals and animal products. Of these, 15 chapters relate to methods of keeping animals, six chapters deal with damage caused by animals and to animals, and five chapters to products of animal origin.

Key words: the Bale Statute, animals, damage, products of animal origin

Držanje

U 50. glavi propisana je zabrana dolaženja drugih životinja u šikari osim dvaju konja. Ni jedan stanovnik ni građanin nije mogao za svoju upotrebu držati u šikari ništa osim konja, a oni koji nisu imali pastuha mogli su držati jednu kobilu i ništa više, i to uz dodatni uvjet – od 1. ožujka do kraja lipnja oni koji su imali kobile trebali su ih držati unutar granice između Cesarice i ulice za Rovinj. Tko bi prešao te granice, kažnjavao se kaznom od 40 malih soldina za svaki put, od čega je polovica pripadala općini, a druga polovi-

ca prijavitelju. U 52. glavi (u tršćanskom rukopisu 9. glava) propisana je zabrana kupovanja neke životinje ako nije tri dana držana na Trgu općine Bale. Nijedan stranac koji dovede goveda, konje, ovce, koze, magarce ili bilo koju drugu vrstu životinja na prodaju, ne može kupiti životinju ako ona nije ostala tri dana na Trgu općine Bale. Ako bi se dogodilo da je netko kupi prije isteka od tri dana, kažnjavao se kaznom od 20 malih libara. Od te je kazne polovica pripadala općini, a polovica prijavitelju. U 60. glavi propisuje se rad u šikari te je naređeno da svatko tko će u šikari raditi može svaki dan doći sa svojim životinjama, bilo ora-

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet., redoviti profesor, dr. sc. Krešimir SEVERIN, dr. med. vet., izvanredni profesor, dr. sc. Željko GRABAREVIĆ, dr. med. vet., redoviti profesor, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Damir AGIČIĆ, dr. med. vet., Veterinarski ured Slavonski Brod; dr. sc. Jozo GRBAVAC, docent, Sveučilište u Mostaru, Agronomski fakultet i Prehrambenobiotehnoški fakultet, Mostar; dr. sc. Marijan BENIĆ, dr. med. vet., spec. medicinske sanitacije, SANATIO d.o.o.; Zlatko HERUC, dr. med. vet., Agroproteinka d.d.

ćim bilo ostalim govedima, ali uz uvjet da one danju ne izlaze izvan zemljišta na pašu, osim onih koje se doje, pod uobičajenom kaznom. U 76. glavi zabranjuje crkvenjaku davati životinje u društvenu pogodbu. Ni jedan crkvenjak ne smije dati u društvenu pogodbu crkvene životinje bez dopuštenja gospodina načelnika i njegovih sudaca, i to pod kaznom od 26 malih libara koja je pripadala općini. U 77. glavi propisano je da je crkveni gaštald dužan dati obračun. Svaki crkveni gaštald dužan je i obvezan svake godine dati obračun pred gospodinom načelnikom ili onim koji je u to vrijeme na vlasti u općini Bale, pod kaznom od 26 malih libara koja je pripadala crkvi u kojoj je bio crkvenjak. Pod tim se podrazumijevalo jedan mjesec nakon što je rok završen. U 79. glavi (u tršćanskom rukopisu 21. glava) propisan je postupak s domaćim životinjama koje se vrte iz izvoza. Za domaće životinje koje se izvoze trebalo je platiti pristojbu, a ako su izveze ne izvan općine, pa se dogodilo da se vrte u općinu, pri ponovnom izvozu nije trebalo plaćati carinu ili mitninu. U 80. glavi propisan je postupak sa stranim životinjama koje su trebale ostati pet dana u općini. Svaka životinja koja je došla na teritorij općine, bilo zbog prolaska bilo na drugi način, i ako je ostala više od pet dana, za nju je trebalo platiti uobičajenu mitninu. U 81. glavi propisana je visina plaćanja pristojbi za životinje u izvozu. Svatko tko je prodavao goveda, konje, ovce, koze te druge vrste životinja koje je izvezio izvan distrikta Bale, trebao je platiti općini ili mitničaru 1 soldin za libru u gotovini. U 129. glavi (u tršćanskom rukopisu 59. glava) propisano je plaćanje travarine za životinje sluga. Sluge koji imaju volove, konje, ovce, koze, svinje i druge životinje, ako su imali do 10 velikih životinja trebali su plaćati kao općinari, a više od 60 kao stranci. Pritom se utvrđuje da uvijek treba platiti 10 velikih životinja i 60 malih kao općinari, a ako ih je više od toga kao stranci. U 130. glavi propisana je zabrana općinarima da oduzimaju životinje za travarinu. Životinje općinara ne mogu se ni na koji način oduzimati za naplatu travarine na ovom teritoriju. U 145. glavi propisano je kažnjavanje za zatečene bikove u šikari. Bikovi se nisu smjeli dovoditi u šikaru, osim od prvoga dana u svibnju do dana sv. Mihovila u rujnu. Ako su se našli u šikari, vlasnik se kažnjavao kaznom od 10 malih soldina, i to svaki put kada se to utvrdilo. Polovica te kazne pripadala je općini, a druga polovica prijavitelju. U 148. glavi (u tršćanskom rukopisu 69. glava) zabranjuje se napajanje na pojedinim mjestima općine Bale. Ni jedna osoba, bilo kojega položaja, ne smije napajati svoje životinje na zabranjenim mjestima kod jezera Moresin, Zeronegro, Valcansan, Carso, Lachonzel, Zenera i jezera sv. Ivana, pod kaznom od 40 malih soldina za svaki slučaj kada su se našle da se napa-

jaju na tim mjestima. Za dvije životinje ili više plaćala se spomenuta kazna, a za dvije i manje plaćala se samo kazna od 20 malih soldina. Od te kazne polovica je pripadala općini, a druga polovica prijavitelju. U 154. glavi propisana je zabrana držanja svinja. Nitko na tom području ne smije držati svinje pod kaznom od 25 malih libara koja je pripadala općini. Te se životinje nisu mogle držati i zato što onečišćuju čitav kraj, prljaju pašnjake i čine veliku štetu siromašnim ljudima, a od njih nije bilo nikakve koristi. U 155. glavi (u tršćanskom rukopisu 71. glava) propisan je način udruživanja uzgoja životinja. Svatko je mogao staviti u društvo najmanje dva pluzna goveda i dvije krave, i to jednu na polovicu, a druga na trećinu s ovim uvjetom: nakon što prođe pet godina društva, radnik treba svake godine odvojiti i dati gospodaru društva polovicu plodova i zarade ostvarene od oračih goveda. Nakon isteka tih pet godina treba podijeliti spomenute životinje među njima, i to u skladu s njihovim dogovorom. Ako bi za to vrijeme nedostajalo neko govedo zbog slučaja, tada je gospodar bio dužan na svoj račun postaviti drugu životinju, i to u roku od osam dana otkad je životinja nestala. Ako je prošlo 16 mjeseci, pa je slučajno nestalo neko govedo, tada je trebao na njegovo mjesto dati drugo, i to na teret obiju strana, tj. svaka je strana snosila polovicu. Ako je neko govedo nedostajalo zbog radnikove krivnje, on je bio dužan postaviti drugu životinju na mjesto nestale, i to potpuno na svoj trošak. Ako je radnik u bilo čemu postupio protiv vlasnika društva i nije mu je izručio kao što je opisano, gubio je čitav svoj dio društva koji je pripadao drugoj strani. Ako je vlasnik društva htio razvrgnuti pogodbu prije dogovorenoga roka, i to bez zakonita razloga, tada je bio dužan i obvezan dati drugoj strani u cjelini njezin dio, kao da je došlo do kraja pogodbe. U 158. glavi propisana je zabrana uzgoja kljusadi u šikarama. Bez obzira na glavu u Statutu u kojoj piše da oni koji nemaju kljusad smiju držati kobilu, ni jedna osoba nije smjela u šikarama držati kobilu zato što one, kao što je svima poznato, uvelike ometaju kljusad. Kazna je bila 40 malih soldina, od čega je polovica pripadala općini, a polovica prijavitelju.

Štete

U 32. glavi propisana je sankcija za one koji unište košnice. Ni jedna osoba, bilo kojega položaja, ne smije uništiti košnicu pod kaznom od 10 dukata za košnice do broja 10, a za više od 10 odsijecana mu je desna ruka uz naplatu štete. U 33. glavi propisana je kazna za ubijanje životinja. Svaka osoba, bilo kojega položaja, koja bi zlonamjerno ubila jednu ili više krupnih životinja, kažnjavala se s 25 malih libara i ne

manje. Što se tiče malih životinja, kazna je ovisila o gospodinu načelniku, odnosno onome koji je u to vrijeme bio na vlasti u općini Bale. U 37. glavi propisana je kazna za one koji spale tor ili pašnjak. Ni jedna osoba, bilo kojega položaja, nije smjela spaliti tor ili pašnjak. To se kažnjavalo s 10 malih libara uz naknadu štete. Od te kazne polovica je pripadala općini, a druga polovica prijavitelju koji se držao u tajnosti. U 38. glavi propisana je zabrana sječe drva blizu tuđega tora. Ni jedna osoba, bilo kojega položaja, nije smjela sjeći drva do 40 koraka daleko od tuđega tora, pod kaznom od 40 malih soldina. Polovica je te kazne pripadala općini, a polovica prijavitelju. U 80. glavi (u tršćanskom rukopisu 27. glava) propisane su kazne za svaku nađenu životinju u žitu ili šikari. Za svako govedo, konja, prase i magarca, nađene u žitu ili drugoj vrsti žitarica, ili pak u vinogradu, vrtu i svakom drugom zatvorenom mjestu, plaćala se kazna od 4 soldina po glavi, a za svako stado malih životinja nađenih na spomenutim mjestima plaćalo se 40 malih soldina. Od te je kazne polovica pripadala općini, a druga polovica prijavitelju. Nadalje, za svako govedo, konja i svinju, nađene u velikoj šikari, plaćala se kazna od 2 soldina po glavi sve do 10 životinja, a za više od 10 plaćalo se 10 malih soldina. Ta se kazna dijelila kako je već navedeno. Životinje se moglo prijaviti i po noći i po danu, uz dodatni uvjet – prijaviti je mogao samo općinar općine Bale, s time da dovede životinje na područje općine ili preuzme zalog. U 156. glavi propisane su štete koje počini ugovorna strana sa životinjama. Svi koji su držali životinje u društvu, pa se dogodi da one oštete pojedince i takve osobe odluče svoju štetu podmiriti od radnika koji nemaju čime platiti, u tom se slučaju oduzimalo toliko životinja koje su počinile štetu dok se ona u cijelosti ne podmiri, a vlasnik društva mogao je raskinuti ugovor plaćajući odgovarajući dio vremena koliko je trajalo društvo.

Proizvodi

U 49. glavi (u tršćanskom rukopisu 7. glava) propisan je način prodaje ovčjeg mesa kao kastrata. Ni jedna osoba, bilo kojega položaja, nije smjela prodavati ovčje meso kao meso kastrata ni kozje kao ovčje meso, niti je smjela prodavati zamijenjeno bilo koje drugo meso pod kaznom od 40 malih soldina za svaki slučaj. Od te je kazne polovica pripadala općini, a druga polovica prijavitelju. U 57. glavi (u tršćanskom rukopisu 13. glava) propisana je visina mitnine za sir, skutu i vunu. Za svaki sir i skutu koju su iznosili iz mjesta trebalo je na ime mitnine općini ili cariniku platiti 4 mala soldina po libri sira ili skute. Nadalje, za svaku libru vune koja se iznosila van trebalo je platiti 2 mala soldina. U 58. glavi propisan je način prodaje sira i skute. U skladu s prastarim običajem zemlje, sir i slana skuta nisu se mogli prodavati skuplje od 2 soldina po libri, a ako je skuta bila svježija, 1,5 soldina po libri i ne više. U 78. glavi propisuju se način i cijena prodaje pojedinih vrsta mesa. Meso se trebalo prodavati po sljedećim cijenama: svinjsko meso po 1 soldin za libru, meso malih kastrata po 16 soldina za libru, meso junadi i kozladi do konca mjeseca svibnja 14 malih soldina za libru, a od tog vremena nadalje po 1 soldin za libru, teleće meso do svetkovine sv. Mihovila u mjesecu rujnu 14 malih soldina za libru, a dalje po 1 soldin za libru. U 82. glavi (u tršćanskom rukopisu 24. glava) propisan je način prodaje mesa koje se važe. Svako meso, bez obzira na vrstu, koje se prodavalo na vagu u Balama ili u distriktu, plaćalo se općini, odnosno mitničaru 1 mali soldin po libri težine. (Margetić, 2007.).

Literatura

- MARGARETIĆ, L (2007.): Statut grada Bala iz 1467. i njegov tršćanski rukopis iz 1467. Rijeka Adamić, 2007.

Paris, France

September 04-05, 2017

<http://veterinary.conferenceseries.com/>

Veterinary
2017